

videtur manifestum; nā licet ille, ut est in homine, ex coniunctione quam haber cum voluntate aliquam libertatem participer, illa tamen est imperfecta & secundū quid, quæ non sufficit ad rationem virtutis, cūn actus virtutis debeat esse simpliciter liber, sicut est simpliciter bonus & honestus. Constat etiam appetitum sensitivum non posse eligere, cūn electio sit actus voluntatis, ut docet D.Thomas supra quest 13. artic.2. Liquet pariter illum non posse attingere bonum honestum, cūn ejts objectum adæquatum sit bonum sensibile & corporeum. Demum cūn talis appetitus per apprehensionem sensus regulatur, non videtur posse dirigi & regulari per prudētiā, quæ non in sensu, sed duntaxat in intellectu residet.

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, & ad primam illius probationem dico, quod licet appetitus sensitivus hominis, ex vi coniunctionis quam habet cum voluntate, non evadat simpliciter liber, sed solum secundū quid; ex actuali rāmen influxu & motione voluntatis, per quam ipsum applicat ad operandum, participat intrinsecè libertatem perfectam, & sufficientem, ut possit esse subjectum virtutis moralis, sicut ratione illius potest esse subjectum vitij & peccati.

5. Ad secundam dicendum, subjectum virtutum moralium qua moderantur passiones, debere quidem esse aliquo modo electivum, non tamen simpliciter & perfecṭe, in eo enim differunt virtutes morales quæ versantur circa passiones, & resident in appetitu sensitivo, ab alijs quæ non habent moderari passiones, & in voluntate subjectantur, quod istæ sunt habitus electivi formaliter, directe, & immediate, quia directe & immediate efficiunt electionem quæ in voluntate responderet, illæ verò sunt habitus electivi solum participative, indirecte, mediare, & completive: tum quia eliciunt actum appetitus, in quo electio voluntatis, & ordo rationis participatur: tum etiam quia moderando passiones appetitus, quæ electionem debitam perturbant, indirecte & immediate ad illam conducunt: tum denique quia licet ipsam electionem directe non eliciant, efficiunt tamen actum appetitus sensitivi executivum & completivum illius, subindeque habitus electivi executivæ & completivæ dici possunt. Quam doctrinam & solutionem fuisse expendunt Salmantenses in Tractatu de virtutibus disp.2. dubio 2. §.2. eamque varijs D.Thomae testimonij illustrant.

6. Ad tertiam dicatur quod licet appetitus sensitivus non possit attingere bonum honestum universale, tamen, ut actualiter motus à voluntate, per quandam participationem rationis, potest attingere bonum honestum singulare, & regulatum per cogitationem; sicut ipsa cogitativa, ex coniunctione quam habet cum intellectu, participat vim discurrendi circa singularia, ut docet D.Thomas i.p.78. art.4.

Ad ultimam similiter respondeo, quod sicut in appetitu sensitivo est quædam libertas participata à voluntate; ita in apprehensione sensitiva, per quam dirigitur, est quædam veluti prudentia imperfecta, ab intellectu participata, quæ plures circumstantias actus ab appetitu eliciti potest attingere, subindeque talem actum dirigere & regulare.

§. II.

Resolutio secunda difficultatis.

7. Dico secundò, voluntas nulla indiget virtute superaddita, ad attingendum bonum honestum proprij suppositi; bene tamen ad attingendum bonum alienum, quale est reddere unicuique quod suum est.

Prima pars, quam negant aliqui Recentiores, expresse docetur a D.Thoma qu.1. de virtutibus art.5. ubi hanc rationem insinuat: Nulla potentia eget habitu virtutis ad attingendum objectum in ordine ad quod est per seipsum completa, determinata, & proportionata; cum habitus ad hoc sit duntaxat ordinatus, ut potentiam ultimò compleat, & determinet ad attingendum objectum: Sed voluntas per seipsum est completa, & determinata, & proportionata, ad attingendum bonum honestum proprij suppositi: Ergo non indiget habitu virtutis superaddito ut ad illud determinetur. Major constat, Minor verò probatur, tum quia bonum honestum proprij suppositi non excedit proportionem volentis, neque quantum ad speciem, cūn sit ordinis naturalis, neque quantum ad individuum, cūn non sit alienum, sed proprium suppositi appetentis. Tum etiam, quia sicut voluntas, ex hoc quod est appetitus naturæ rationalis, natura tuā inclinatur & propendet in bonum honestum ut sic, ideoque ad illud ut tale attingendum nulla ponitur virtus; ita ex eo quod est appetitus talis hominis inclinatur ex se in bonum honestum talis suppositi: sicut enim differentia individualis contrahit voluntatem ut sit hæc numero, ita & ejus inclinationem ad bonum hujus suppositi determinat.

8. Ex hoc probata manet se cun da pars conclusionis, nam licet bonum alienum naturale non excedat proportionem voluntatis quantum ad speciem, sicut bonum supernaturale, eam tamen excedit quantum ad individuum; quia uniuscuiusque voluntas, hoc ipso quod est radicata in hoc numero supposito, determinatur per suam differentiam individualis ad bonum proprij suppositi, juxta illud Philosophi: *Amabile bonum, sicutique vero proprium*, Ergo voluntas indiget habitu virtutis ad attingendum bonum alienum, etiam naturale. Unde in ea ponuntur justitia & aliae virtutes ei annexæ, & affines, ut non obstante proprij amoris pondere, in bonum alienum inclineret.

9. Objicies primò contra primam partem conclusionis: Habitus virtutis requiritur in potentia, quando actus est illi difficilis: Sed voluntas in prosecutione boni honesti etiam proprij suppositi, interdum patitur non modicam difficultatem, ratione cuius illud deserit, labiturque in oppositum malum: Ergo ad illud attingendum indiget habitu virtutis.

Respondeo distinguendo majorem: habitus virtutis requiritur in potentia, quando actus est illi difficilis, per se, & ex objecto, concedo Majorem. Per accidens tantum, & ratione aliquis impedimenti extrinseci, nego Majorem. Unde cūn difficultas quam voluntas interdum patitur in prosecutione boni honesti proprij & conaturalis, non proveniat ex superexcedentia objecti vel actus, sed ex immoderatis passionibus appetitus sensitivi, alijsve impedimentis tenentibus ex parte corporis, nullus requiritur habitus virtutis

DE VIRTUTIBUS IN COMMUNI. 73

tutis in voluntate, ad facile & delectabiliter profundum tale bonum, sed si ad hoc aliquis habitus necessarius est, collocari debet in prædicto appetitu, ad moderandas ejus passiones, ex quarum immoderantia, illius boni prosecutio difficilis redditur. Et sic in appetitu irascibili & concupiscibili ponuntur virtutes fortitudinis & temperantiae, qui bus immoderata illius passiones cohidentur & temperantur, ut §.præcedenti ostendit est.

10. Objicies secundò: habitus acquiritur per actuum repetitionem: Ergo reperitis actibus virtutis in voluntate circa bonum honestum proprij suppositi, virtus debet generari.

Respondeo Antecedens esse verum quando subiectum est capax habitus, non verò quando est incapax illius: lapis enim v. g. quantumcumque descendat, non acquirit habitum, quia est incapax illius, cūm per naturalem gravitatem sit completem inclinatus ad descensum. Similiter potentia naturales, ut vegetativa, nutritiva, & similes, quantumcumque opertentur, non acquirunt habitum, quia naturaliter sunt ad agendum determinata & completa. Idem cum proportione dicendum de voluntate, respectu boni honesti proprij suppositi, quia ad illud est per seipsum completa & determinata, ut supra ostendit est.

11. Objicies tertio: Voluntas est capax habitus vitiōs circa bonum proprium: Ergo & habitus virtutis, cūm contraria debeant versari circa idem subjectum.

Respondent aliqui ex nostris Thomistis, negando Antecedens: Sicut enim (inquit) quia lapis habet naturalem inclinationem completam ad descensum, non generatur in eo habitus ad ascendendum sursus, quamvis millies sursus projiciatur: ita nec in voluntate generatur habitus vitiōs circa bonum proprium ex pluribus actibus malis repetitis, quia voluntas habet naturalem inclinationem completam respectu proprij boni honesti, quia non minus resistit habitui vitiōs inclinanti in contrarium, quam resisteret perfecta virtus acquisita, si adesset. Hæc solutio & doctrina non caret probabilitate.

12. Melius tamen & facilius respondeo, dato Antecedenti, negando Consequentiam & paritatem: Ratio autem discrimini est, quia voluntas ad actus malos, circa quodcumque objectum exercitatur, non est ex se inclinata, ideoque requiritur habitus vitij ut ad illos inclinetur, ad actus verò honestos circa bonum proprium, est ex propria natura inclinata, subindeque non potest ad illos per habitum inclinari.

13. Ex dictis intelliges discrimen quod inter voluntatem & intellectum reperitur, intellectus enim, cūn non sit ex natura sua in actu primo ad cognitionem veri sufficienter instructus, sed sit veluti tabula rasa, indiget speciebus & habitibus ad attingendum quodcumque verum etiam ordinis naturalis; unde in eo ponitur intelligentia, seu habitus primorum principiorum, ad prima principia cognoscenda. E contra voluntas, cūn sit naturaliter inclinata & determinata ad bonum naturale, saltem domesticum, nullo indiget habitu virtutis moralis, ad bonum honestum proprij suppositi prosecutum, sed solum ad attingendum bonum alienum, & ad reddendum unicuique quod suum est.

Pars II.

CAPUT III.

Traditur multiplex divisio virtutum.

1. **V**ariæ solent tradi divisiones virtutum, sed ceteris clarior & compendiosior est quam S.Doctor hic quast.57. & aliis sequentibus prosequitur, quæ scilicet virtus in intellectualem, moralē, & theologicam distribuitur. Virtus intellectualis est illa quæ perficit intellectum in ordine ad cognitionem veri. Virtus moralis est illa quæ voluntatem compleat ad prosecutionem boni honesti. Virtus theologica est illa quæ circa Deum immediate versatur.

2. Virtus intellectualis subdividitur in quinque species, quæ vocantur intelligentia, seu habitus primorum principiorum, sapientia, scientia, ars, & prudentia. Ratio verò hujus divisionis hæc est: cūm virtus intellectualis perficiat intellectum in ordine ad verum, tot debent esse virtutes intellectuales, quot sunt habitus infallibiliter attingentes verum: Sed habitus infallibiliter attingentes verum sunt tantum quinque enumerati: Ergo illi solum sunt virtutes intellectuales. Major pater, Minor probatur. Verum quod certò & infallibiliter ab intellectu attingi potest, vel est universale, & consequenter necessarium; vel singulare, & contingens: Si universale, vel est attingibile immediate, & ex sola terminorum notitia, ut sunt prima principia: Et pro illis ponitur habitus primorum principiorum. Vel est infallibiliter attingibile mediate, & per proprias causas, quæ si fuerint particulares, ponitur scientia, si verò causæ fuerint altissima & universales, ponitur sapientia. Si autem tale verum fuerit singulare, vel illud est factibile? Et pro illo attingendo ponitur ars, vel agibile? Et ad illud attingendum ponitur prudentia.

3. Virtutes morales sunt duplicitis generis, aliae sunt circa operationes, in quibus attenditur ratio debiti, vel indebiti ad alterum, ut justitia per quam redditur debitum proximo, religio per quam redditur debitum parentibus, pietas per quam redditur debitum benefactoribus. Aliae verantur circa passiones, quas ad debitum rationis ordinem reducent, ut fortitudo, temperantia, & alia quæ appetitus irascibilis vel concupiscibilis affectus & passiones moderantur.

4. Inter virtutes morales quatuor sunt principales, nempè prudentia, iustitia, fortitudo, & temperantia, quæ cardinales appellantur; quia ut observat S.Thomas quast. de virtutibus cardinalibus art.1. super eas volvitur to a conditionis humanæ ratio, eisque veluti cardinalibus universa vitæ honestæ & politica series & moles subinxit est.

5. Demum præter virutes intellectuales & morales, dantur aliae quæ vocantur theologicæ, quia per illas ad Deum ut finem ultimum ordinamus, & hæ sunt solum tres, nempè fides, spes, & charitas, quia homo ordinatur in ultimum finem per cognitionem intellectus lumine supernaturali fidei illustrati; & per motum intentionis in ipsum tendentem sicut ad id quod est possibile consequi, quod pertinet ad spem; & quantum ad unionem quandam spiritualem, per quam quadammodo transformatum in illum finem, quod fit per charitatem, ut ait S.Thomas hæc qu.62. artic.3.

G CAPUT